

به نام خدا

نقش معنویت و آرایه مراقبت معنوی در پرستاری

نویسنده: دکتر نیلوفر پاسیار

دانشیار، عضو هیئت‌علمی، مرکز مراقبت‌های روان‌جامعه‌نگر، گروه داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی حضرت فاطمه (س)، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

معنویت مفهومی چند بعدی و پیچیده می‌باشد که دارای جنبه‌های شناختی، تجربی و رفتاری است. مطالعات نشان می‌دهند که تعداد زیادی از بیماران بر این باور هستند که مذهب و معنویت نقش مهمی در زندگی آنان دارد و مایل هستند پزشکان و تیم درمان، این عوامل را در مراقبت موردتوجه قرار دهند. بعد معنوی نقش مهمی در سلامت، خوب بودن و کیفیت زندگی بیماران دارد. کمک در برآورده شدن نیازهای معنوی بیماران عنصر اساسی مراقبت‌های بالینی شناخته‌شده است. بنابراین، نیاز حرفه‌ای پرستاران برای دستیابی به این شایستگی در ارائه مراقبت معنوی منطقی به نظر می‌رسد. عدم توجه به نیازهای معنوی بیمار در بیشتر مراکز خدمات بهداشتی منجر به پیامدهای ضعیف درمان می‌شود و مددجویان نیازمند دوره مراقبت طولانی و درمان، در سیر بهبودی و توانبخشی خود می‌شوند. لذا توجه به نیازهای معنوی ویژه‌ای در ارتباط با فرایند بیماری جهت ایشان ضرورت می‌یابد.

با توجه به اهمیت معنویت امروزه یکی از وظایف پرستاران مراقبت معنوی از بیماران می‌باشد. مراقبت کل و یا جامع‌نگری در مراقبت، یکی از اصطلاحات شناخته‌شده در دهه‌های اخیر برای پرستاران است و مراقبت معنوی به‌عنوان یک بخش تکمیلی و جنبه‌ای منحصربه‌فرد از مراقبت است که در رویکرد مراقبت کل‌نگر در پرستاری از بیمار بر آن تأکید می‌شود. همچنین انجمن پرستاران آمریکا با تعریف پرستاری به مفهوم

تشخیص و درمان پاسخ‌های انسانی، بر مراقبت معنوی بیماران به‌عنوان یکی از وظایف پرستاری تأکید دارد.

مراقبت معنوی در متون اسلامی عبارت است از یک‌رشته مهارت‌ها و توانمندی‌ها از قبیل یاری‌رساندن بیمار در معنایابی رنج بیماری، امید دادن به او، ارتباطات همدلانه با بیمار، در نظر گرفتن ملاحظات جنسیتی در مراقبت، مراقبت غذایی و حمایت‌های ویژه در مرحله احتضار که منتج به زندگی متعالی معنوی بیمار شود. شواهدی وجود دارد که بسیاری از بیماران مبتلا به بیماری‌های جدی، از باورهای مذهبی برای مقابله با بیماری استفاده می‌کنند. نتایج اغلب مطالعات نشان داده‌اند که آموزش تأثیر زیادی بر پیشرفت و تکامل مراقبت معنوی در پرستاری دارد و برای افزایش قدرت پرستاران در گروه سلامت لازم است توجه بیشتری به امر آموزش مراقبت معنوی به‌عنوان یک ضرورت معطوف گردد.

رابطه مؤلفه‌های معنویت در محیط کار بر عجزین شدن با شغل با میانجی‌گری بهزیستی پرستاران در برخی مطالعات مثبت و معنادار است که با توجه به این یافته، می‌توان با ایجاد محیط کار معنوی و ارتقای بهزیستی در پرستاران تازه به‌کارگیری شده، عجزین شدن با شغل آنان را افزایش داده و از این طریق بر بهره‌وری سرمایه‌های انسانی افزود. بدین‌صورت یک پرستار معنوی دانش و تجربه خود را از معنویت خود به مرکز مراقبتی می‌آورد و باعث می‌شود قسمتی از نیاز معنوی بیمار برآورده شود.

شایان ذکر است ارائه برنامه‌های عملیاتی توسط مدیران پرستاری جهت اهمیت‌دهی بیشتر به سال‌های ابتدایی خدمت پرستاران نیز ضروری است و با توجه به نتایج مطالعات بررسی شده پیشنهاد می‌شود مدیران، برنامه ریزان و مربیان پرستاری با تدوین خط‌مشی‌های موردنیاز جهت آموزش مراقبت معنوی، زمینه را برای ارتقای عملکرد حرفه‌ای پرستاران فراهم نمایند؛ زیرا مراقبت معنوی، بخش تفکیک‌ناپذیر زندگی حرفه‌ای پرستاران می‌باشد؛ بنابراین موردتوجه قرار دادن ابعاد این مراقبت در این حرفه ضرورت دارد. لذا

مسئولان سازمان برای اصلاح و بهبود اخلاق کاری کارکنان، بایستی متغیر معنویت در محیط کار را موردتوجه خویش قرار دهند. در این مقوله یافته‌های مطالعه علیزاده (۱۳۹۷) نشانگر ارتباط مثبت و معنی‌داری بین معنویت در محیط کار با کار تیمی می‌باشد. به بیانی دیگر، ابعاد کار بامعنا، احساس یکپارچگی و همسویی با ارزش‌های سازمان می‌توانند به‌طور مثبت و معنی‌دار مؤلفه‌های تعهد، اعتماد، مسئولیت‌پذیری، برخورد سازنده و هدفمندی را پیش‌بینی کنند. بدین‌صورت وجود معنویت در محیط کار باعث افزایش تعهد و اعتماد در میان کارکنان و پرستاران شده و حس مسئولیت‌پذیری در آنان را بالا می‌برد. همچنین باعث می‌شود که کارکنان و پرستاران هدفمند در فعالیتهای گروهی شرکت کنند و با یکدیگر ارتباط برقرار کنند.

برخی مراجع مورد استفاده

۱. کچویی ا، احمدی طهران ه، دهقانی ف، عباسی م، پریزاد ا. نگرش پزشکان به معنویت و مراقبت معنوی از بیماران. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران (نامه دانشگاه). ۱۳۹۵
۲. مرزبند راه، حسینی س، حمزه گردشی ز، موسی زاده م. نگرش پرستاران و دانشجویان پرستاری به مراقبت معنوی در ایران: مرور سیستماتیک و متآنالیز. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران (نامه دانشگاه). ۱۳۹۸
۳. زارع ا، جهان دیده س. تاثیر سلامت معنوی پرستاران بخش‌های ویژه بر آرایه مراقبت معنوی از بیماران بستری. پژوهش پرستاری. ۱۳۹۳؛
۴. Marzband R, Hosseini SH, Hamzehgardeshi Z. A concept analysis of spiritual care based on Islamic sources. Religions. 2016;7(6):61.
۵. بوالهروی ج. نهادینه سازی معنویت در مفهوم سلامت معنوی. اخلاق پزشکی. ۱۳۸۹
۶. سهیلی م، ملائی ایولی م. مروری بر نقش مراقبت‌های معنوی در حرفه پرستاری. دین و سلامت. ۱۳۹۸
۷. Erickson HL. Philosophy and theory of holism. Nursing Clinics of North America. 2007;42(2):139-63.
۸. Daly L, Fahey-McCarthy E. Attending to the spiritual in dementia care nursing. British Journal of Nursing. 2014;23(14):787-91.
۹. حمزئیان ع، جباری ا. تأثیر معنویت در محیط کار بر عجزین شدن با شغل با میانجی‌گری بهزیستی پرستاران (مورد مطالعه: پرستاران بیمارستان پاسارگاد). مدیریت پرستاری. ۱۳۹۸

۱۰. Hajinezhad M, Rafii F, Jafarjalal E, Haghani H. Relationship between nurse caring behaviors from patients' perspectives & their satisfaction. Iran Journal of nursing. 2007;20(49):73-83.

۱۱. عظیمی د، محمدامین زاده د، شریعتمداری آ. اثربخشی معنویت درمانی اسلامی بر تعلل ورزی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان پرستاری. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۳۹۷
۱۲. قلاوندی ح. پیش‌بینی اخلاق کاری براساس معنویت در محیط کار. اخلاق در علوم و فناوری. ۱۳۹۵
۱۳. علیزاده س. رابطه بین معنویت در محیط کار، به عنوان یک مولفه اخلاقی، و کار تیمی. اخلاق در علوم و فناوری. ۱۳۹۷